

Kárpáti cigányok – amerikai szemmel

Joanne Lowery versei elé

Joanne Lowery a jelenkori amerikai költészet egyik legelismertebb szerzője. Az Ohio állambeli Clevelandben született, bevándorló magyar szülők házasságából. Anyanyelve azonban az angol lett, a magyart második nyelvként sem sajátította el. Tanulmányait a Michigan Egyetemen és a Wisconsin Egyetemen végezte. Életének színhelyeit még az amerikaiaktól amúgy megszokottnál is gyakrabban változtatja: hosszabb ideig élt Wisconsin, Illinois és Indiana államokban, jelenleg az Egyesült Államok közép-nyugati részén fekvő Michigan állam Kalamazoo nevű településén lakik. Három évig versszerkesztője volt a *Farmer's Market* (Gazdapiac) című lapnak, majd 1998–99-ben a különös elnevezésű *Black Dirt* (Fekete Föld vagy Fekete Szenny) folyóirat főszerkesztőjeként dolgozott. 2003 óta a *River Styx* (Styx Folyó) folyóirat szerkesztőbizottsági tagja és alma matere, a Michigan Egyetem tanára.

Verseit számos irodalmi folyóirat közölte, közülük a legrangosabbak: *Atlanta Review*, *Poetry East*, *Passages North*, *Maverick*, *5 AM*, *Poet Lore*, *Birmingham Poetry Review*, *Poetry Conspiracy Seems*. A lista korántsem teljes, ugyanis nem voltam rest és megszámláltam: publikációs listája szerint összesen 255, az Egyesült Államokban megjelenő irodalmi lapban publikált.

Máig összesen nyolc verseskötete jelent meg, a legkorábbi 1990-ben; a két legfrissebb pedig: *Seven Mistrs* (Hét úr, Pygmy Forest

Press) és *Medusa's Darling* (A medúza kedvese, March Street Press, 2004). Négy prózai műve jelent meg népszerű olcsó könyv, úgynevezett chapbook kiadásban. Művei hét költészeti antológiában szerepelnek. *Diorama* című kéziratóval idén nyerte a 13. Tennessee Színmű Pályázat nagydíját.

Verseinek egyik amerikai kritikus így ír róla: „Költészete egyszerűen humoros és rémületbe ejtő, érzelmes és bármiféle romantikát nélkülöző. A történelmi szemlélet és az önéletrajzi ihletettség közötti széles íven mozog. (...) Amolyan csöndesen mormoló költő.”

Most olvasható versei magyar nyelvű bemutatkozását jelentik. *Cigány lelkek* (Gipsy souls) című könyvecskéjéből valók, amely 2005-ben jelent meg az Illinois állambeli Snark Kiadó Chapbooks sorozatának 53. számú kiadványaként. E kötet kimondottan karcsú: összesen tizenhét verset tartalmaz, és egyetlen témát dolgoz fel, a Kárpát-medence keleti vidékein vándorló muzsikuscigányok életét. *Karl Elder* amerikai publicista véleményét idézve: „Ez a képsorhoz hasonló versciklus Joanne Lowery jelentős sikere. Egy olyan, az átlagostól jócskán eltérő közeget mutat be a költészet eszköztárával, amelyhez ha megfelelően közelítünk, alázatra tanít és rádöbrent az emberi lélek határtalanságára. Eddigi verseskötetei közül alighanem ez a legjobb. Lowery kisasszony mestersen megtanulta, miként ejtse rabul a szívünket.”

A versek pontos földrajzi helyszínét lehetetlen meghatározni. Csupán egyetlen tájékoztató pontot kapunk, a jelen válogatásban nem szereplő *Médela a körön kívül-*

re áll című versben: „Nővérem szerén utaztam / és paplanokat varrtam bazároknak, / ide-oda a Duna és Moldva között.” Egyebekben csak annyit tudhatunk, hogy ugyanezen vers egyik férfi alakja „mezítláb, fekete nadrágban és szürkecsíkos kabátban / eltűnt a Kárpátok erdeiben, / hogy hiúzzá vagy farkassá változzék.” Esetleg még a személynevek alapján tájlozhatjuk be magunkat: a *Tinka balsorsa* című versben Sztankovics hajta a lovakat; a Tinka név egyaránt lehet romános és szerbes csengésű; egy másik vers cigányprimásának neve Antal; a jövőmondásról Mariann beszél, szomorú véget ért parancsolóját pedig Ferinek hívták. Értjük be tehát annyival, hogy valahol Moldva, Erdélyország, Szerbia és a mai Magyarország határvidékén járunk.

A *Magyar Napló* kérésére – ha úgy tetszik, *exkluzív* vallomásként – Joanne Lowery írásban összegezte a versekkel kapcsolatos gondolatait. Ez a következő oldalon olvasható. Fordítóként ehhez egyetlen személyes megjegyzést szeretnék fűzni: őszintén megvallom, lokálpatrióta európaiként kissé fájlalom, hogy Lowery még sosem járt az általa megverselt tájakon. De még az érintett országokban sem. Talán e furcsaságból következik, hogy ábrázolásmódjában tagadhatatlanul jelen van – ő maga is tisztában van ezzel – bizonyos naivitás. E tapasztalatlanság az Európa felé forduló amerikaiak sajátossága, és némi bájjal is bír. Azt hiszem, szinte mindannyian találkoztunk már e jelenséggel. A most következő versek ennek tudatában, ezzel a kulturális többlettel olvastatják magukat.

Zsille Gábor